

JAN BULAK* – KRAKÓW

AKTA WIZYTACJI PODKRAKOWSKIEJ PARAFII ZIELONKI Z XVI-XVII WIEKU W ZASOBIE ARCHIWUM KURII METROPOLITALNEJ W KRAKOWIE

Streszczenie

W publikacji autor prezentuje akta wizytacji podkrakowskiej parafii pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Zielonkach. Wzmiankowana po raz pierwszy w XIV wieku parafia przez lata pozostawała pod patronatem krakowskiej kapituły katedralnej, potem (1531-1878) Akademii Krakowskiej (Uniwersytetu Jagiellońskiego). Od końca XVIII wieku zielonecka świątynia była uznawana za kościół filialny krakowskiej kolegiaty św. Anny. Przybliżonych zostało w formie edycji tekstu źródłowego sześć akt wizytacji parafii Zielonki znajdujących się w zasobie Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie. Teksty pochodzą z lat: 1598 (AV Cap 15, i AV Cap 65 – compendium), 1603 (AV 4), 1610 (AV Cap 28), 1618 (AV Cap 38 i AV Cap 40), 1629 (AV Cap 42) i 1663 (AV 8). Wizytacje te mają formę rękopisów i sporządzone zostały w języku łacińskim. Celem autora było dokonanie możliwie wiernej edycji tych źródeł, aby udostępnić je szerszemu gronu odbiorców i badaczy. Ingerencje wydawcy w tekst źródłowy ograniczyły się do rozwinięcia skrótów zastosowanych przez pisarzy dla większej czytelności tekstu. Tekst został opatrzone przypisami tekstowymi, bibliograficznymi oraz terminologicznymi. Podjęte czynności edytorskie są zgodne z zasadami naukowej edycji źródeł historycznych dla tekstów nowożytnych. W rezultacie autor prezentuje pięć pełnych tekstów wizytacji i jeden wyciąg zawierający *decreta executiva visitationum* (AV 4) opatrzone aparatem krytycznym. Praca ta stanowi kontynuację publikacji akt wizytacji parafii Zielonki, których XVIII-wieczną część opublikowano na ła-

---

* Jan Bulak – mgr historii, doktorant w Instytucie Historii, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

e-mail: jaroszy5@op.pl

<https://orcid.org/0000-0002-8319-8205>

mach półrocznika „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” w 2019 r. W ten sposób zostały opublikowane wszystkie znane akta wizytacji parafii Zielonki z okresu staropolskiego z zasobu Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie. Słowa kluczowe: Zielonki; dekanat Skała; Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie; wizytacja kanoniczna; diecezja krakowska

*****

Jednymi z najważniejszych źródeł do badania dziejów parafii w okresie nożycznym są akta wizytacji¹. To one, dzięki chłodnemu spojrzeniu z zewnątrz, ukazywały stan gospodarczy kościołów (uposażenie, stan inwentarza), opisywały okręg parafialny, a także podawały dane statystyczne dotyczące ludności i przyjmowania przez nią sakramentów. Akta te są skrzętnie wykorzystywane przez badaczy w zakresie historii budowy, historii sztuki, historii gospodarczej lub biografii duchowieństwa. Pomimo tak doniosłego znaczenia tych akt dla mikrohistorii, wciąż nie doczekały się one kompleksowego opracowania źródłoznawczego.

Parafia Zielonki powstała prawdopodobnie na przełomie XIII i XIV wieku². Pierwotnie podlegała krakowskiej kapitule katedralnej. Uległo to zmianie w 1531 r., kiedy w zamian za krakowską kamienicę „Zerwikaptur”, ulokowaną przy ulicy Grodzkiej, kapituła krakowska oddała prawo patronatu Uniwersytetowi Krakowskiemu³. Od tamtej pory proboszczami parafii Zielonki byli członkowie Kolegium Większego⁴. Zwykle rezydowali w Krakowie, ale w miarę możliwości dokładali starań, by ich beneficjum było dobrze zarządzane. Sytuacja zmieniła się pod koniec XVIII wieku, kiedy na skutek polityki austriackiej proboszczowie krakowskiej kolegiaty św. Anny stracili swoje uposażenie w Podstolicach, zlokalizowanych na terenach zabranych w wyniku I rozbioru⁵. Wtedy właśnie (w 1783 r.), kiedy zmarł ostatni dziekan kolegiaty pełniący funkcję proboszcza Zielonek (Ja-

¹ Zob. np. S. Olczak, *Wizytacje poznańskie I poł. XVII w. jako podstawa źródłowa do badań nad duchowieństwem parafialnym*, „Summarium”, 8 (1979) s. 253; B. Szady, *Wizytacje diecezji chełmskiej – XVIII w.*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej: ABMK), 82 (2004) s. 269-288; A. Hamryszczak, *Canonical visitations as a historical source*, ABMK, 105 (2016) s. 53-62; D. Główska, *Akta wizytacji kościelnych z wieków XVI-XVIII jako źródło do historii kultury materialnej: gospodarstwo wiejskie w dobrach parafialnych w archidiakonacie warszawskim*, w: *Studia i materiały z historii kultury materialnej*, t. 61: *Szkice z dziejów materialnego bytowania społeczeństwa polskiego*, red. M. Dembińska, Wrocław i in. 1989, s. 233-251; T. Nowicki, *Carbona ecclesiae – przyczynek do badań nad dochodowością kościołów parafialnych w archidiakonacie pomorskim na przykładzie wizytacji biskupa Rybińskiego z 1780/1781 roku*, „Studia Pelplińskie”, 42 (2010) s. 249-259; J. Szczepaniak, *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2010.

² *Monumenta Poloniae Historica*, t. 2, oprac. A. Bielowski, Lwów 1872, s. 807; M. Wyżga, *W tej pięknej ziemi. Gmina Zielonki od średniowiecza do czasów współczesnych*, Zielonki 2009, s. 54.

³ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego [AUJ], fasc. 301.

⁴ Archiwum Parafii Zielonki (dalej: APZ), W. Urban, *Proboszczowie w Zielonkach od początków patronatu uniwersyteckiego do upadku dawnej Rzeczypospolitej (1531-1795)*.

⁵ APZ, Kronika parafii Zielonki, t. 1, s. 1.

kub Niegowiecki)⁶, zwierzchnictwo nad parafią objął prepozyt kolegiaty św. Anny. Miał więcej obowiązków, przez co mógł poświęcać znacznie mniej czasu swojemu beneficjum, co znajduje odzwierciedlenie w ówczesnej złej sytuacji parafii⁷. Parafia Zielonki uzyskała niezależność dopiero w 1878 r. (przy zachowaniu prawa patronatu Uniwersytetu) i od tego momentu każdorazowy proboszcz rezyduje już w Zielonkach⁸.

Poniżej prezentowane akta wizytacji pochodzą z lat 1598-1663 r. i przechowywane są w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (dotychczas niepublikowane). Jest to już druga taka publikacja – pierwszą część akt wizytacji (z XVIII wieku) ogłoszono drukiem w 2019 r. w ABMK⁹. Udostępniane obecnie źródła mogą być podstawą do dalszych badań nad dziejami Uniwersytetu Krakowskiego i funkcjonowaniem małej podkrakowskiej parafii stanowiącej beneficjum profesorów Akademii.

Rękopisy wizytacji sporządzono w języku łacińskim z charakterystycznymi dla tego okresu makaronizmami przy wymienianiu specjalistycznych nazw tkanin (hatłasek, tabinek, ciamelottum itp.). Edycję tekstu oparto na zasadach sformułowanych przez Kazimierza Lepszego w *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI w. do poł. XIX w.*¹⁰ We wszystkich wizytacjach rozwinięte zostały skróty zastosowane przez piszących w formie dodania tekstu w nawiasach kwadratowych.

Nad każdym formularzem wizytacyjnym umieszczono datę roczną powstania źródła oraz podano sygnaturę/sygnatury dokumentu Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie. W uzasadnionych przypadkach literę „u” zamieniono na „v”. W przypisach tekstowych określono zmiany, których dokonano podczas edycji i ewentualne odstępstwa od oryginału. Przypisy z uwagami edytorskimi dotyczącymi tekstu mają odnośniki w postaci liter. Z kolei gdy uwaga odnosi się do więcej niż jednego słowa, zaznaczono symbolem „*” początek frazy, do której odnosi się przypis. W przypisach rzeczowych podano najważniejsze informacje z życia występujących w źródle osób lub zaznaczono niemożność pozyskania takich informacji. Wszelkie pochodzące od autora opracowania dodatki zostały zapisane kursywą. Numery kart/stron zostały podane według najnowszej foliacji i paginacji dokonanej przez zespół digitalizujący. Autor składa podziękowanie Elżbiecie Zacharze za pomoc przy kolacjonowaniu tekstu.

---

⁶ J. Bulak, *Duchowieństwo parafii Zielonki (1797-1943). Kapłański awans czy zesłanie?*, w: *Biblioteka Historyczna Gminy Zielonki* (dalej: BHGZ), t. 1, red. J. Bulak, M. Zieliński, Zielonki 2018, s. 78.

⁷ Szerzej: J. Bulak, *Między panem wójtem i plebanem... Konflikt wójtowsko-plebański w latach 60. i 70. XIX wieku w podkrakowskiej wsi*, „Folia Historica Cracoviensia”, 23 (2017) nr 2, s. 37-69.

⁸ APZ, Kronika parafii Zielonki, t. 1, s. 1.

⁹ *Akta wizytacji podkrakowskiej parafii Zielonki z XVIII w. w zasobie w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, oprac. J. Bulak, A. Makarczyk, ABMK, 111 (2019) s. 17-57.

¹⁰ K. Lepszy, *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI w. do poł. XIX w.*, Warszawa 1953.

1598 r.

AV Cap 15 – Acta visitationis exterioris decanatum Skalen[sis], Wolbramen[sis], Lelovien[sis], Bytomien[sis] et Plscimensi[s] ad archidiaconatum Crac[oviensem] pertinent[ium] per r[evere]ndissimu[m] d[omi]num Chr[ist]ophorum Kazimirski no[m]inat[um] ep[iscop]um Kiiovien[sem] et praepositu[m] Tarnouien[sem] ex com[missio]ne ill[ustrissi]mi principis d[omi]ni d[omi]ni Georgij Divina miseratione s[an]ctae R[omanae] E[cclesiae] t[ri]t[ul]i s[an]cti sexti card[inali] praesb[iter]i Radziwil nuncupati ep[iscop]atus Crac[oviensis] administratoris perpetui in Olica et Nieswiesz ducis, anno Domini 159 octauo pontificatus SS D[omi]ni D[omi]ni n[ume]ri Clementis octau[i] Papae anno septimo in dictione undecima factae seu expeditae.

AV Cap 65 – Compendium actor[um] exterioris visitationis ecclesiarum Skalen[sis], Wolbramensis, Lelouien[sis], Bitomien[sis], Pczyemen[sis] ad archidiaconatu[m] Cracou[iensem] pertinent[ium] per r[evere]nd[issi]mum d[omi]nu[m] Christophorum Kazimirski nominatum ep[iscop]um Kiiovien[sem] et praepositum Tarnoviensem, ex comissione ill[ustrissimi] principis domini d[omi]ni Georgii divina miseratione S.R.E. t[ri]t[ul]i s[acri] sexti cardinalis pr[ae]sb[ite]ri Radziwiłł nuncupati, episcopatus Cracou[iensis] administratoris perpetui, in Olica et Nieswiesz ducis factae et expedit[ae] anno Domini 1598.

[k. 22v]

^aVilla Zielonki

^bEcclesia parochialis murata, t[ri]t[ul]i Nativitatis B[eatae] M[ariae] V[irginis], consecrata. Jurispatronatus: Universitatis Academiae Crac[oviensis] corum [!], habet: testudine[m] clausu[m] in corpore lacunar tabulatu[m] pictu[m], fenestras integras, parietes mundos, imagine[m] crucifixi in medio sui[!], candelabru[m] cupreu[m] pendens in medio eccl[esi]ae.

[k. 23r] It[em] habet: altaria tria murata, consecrata, sigilla et tabulas integra[s]. H[ab]e[n]tia: ex q[ui]bus duo singula trib[us] mappis cooperta, tertiu[m] unica mappa^c coopertu[m].

It[em] habet attinentia[m] altaris: corporalia septe[m] munda et integra, pallas quinq[ue], vella quatuor, purificatoria quinq[ue]: bursa[m] una[m], panem de farina hostiatim^d me[n]dicata et vinu[m] recentia odorem et sapore[m], retinentia urceoloru[m] de stanno unu[m], par nolas ad altaria, quinq[ue] candelaboru[m], quatuor paria ex quibus duo de stanno: unu[m] de cupro, unu[m] de ligno. Turri-

^a Cały tekst aktu wizytacji z 1598 r. wzięty jest z księgi posiadającej sygnaturę AV Cap 15. Ewentualne porównania z compendium zawartym w AV Cap 65 zaznaczono w przypisach tekstowych.

^b Tekst znajdujący się również w AV Cap 65, k. 359v.

^c Woryginałe w miejscu litery m czarny kleks.

^d Woryginałe po tym słowie znajduje się znak „=”.

ferariu[m] cupreu[m], ferramenta pro pinsando pane, lagena[m] pro vino de stan[n]o.

It[em] habet ciboriu[m] in muro excussum mundu[m] clausuram mala[m] h[a]-b[e]ns^c et clavis ab eo neglecte servat[ur] in eo duo vasa cuprea stabilia, velis de tela aureata cooperta, in quibus vascula parva duo, serico obducta in utroq[ue] S[a]-c[ra]m[e]nt[u]m recens in sacculis mundis dispositu[m] est inventu[m], c[h]rismale stanneu[m] chrisma et olea pr[ae]se[nt]is anni continens, bursa[m] pellicea[m] p[ro] defferen[do] ad infirmos S[a]c[ra]m[e]nto cum nola. Lampas ante ciboriu[m] pendet ardens, laternas duas cu[m] vexillis p[ro] comitando ad infirmos S[a]c[ra]-m[e]nto, baldachinu[m] de tela picta.

It[em] habet fonte[m] muratu[m], clausura carente[m], et minus mundum, achenu[m]^f in se continens mundu[m] cu[m] aqua munda. Metrica utraq[ue] scribit[ur]^g in libro ligato, achenum unu[m] pro aspergen[do] populo.

It[em] habet argentu[m]: haec eccl[esi]a calices argenteos tres ex quibus unu[m] deauratu[m], cruces argenteas duas. Pacificalia duo, unu[m] stabile instar crucis sup[er] pede[m] stanneu[m], alteru[m] rotundu[m], monstrantia[m] arge[n]tea[m] sup[er] pede[m] stanneu[m], urceoloru[m] de argento unu[m] par.^{*h}

[k. 23v] It[em] habet cassulas numero undeci[m]. Prima[m] de panno auro intertexto rubeo cu[m] auro varian[te] nova[m] in forma Romana, alteram de serico adamasco albi coloris antiqua[m], rubei coloris duas, una[m] de serico vil[l]oso auro intertexto antiqua[m], altera[m] de ca[m]cha vil[l]osa rubeo cu[m] albo varian[te] sim[i]l[ite]r antiqua[m], viridis coloris unam de serico adamasco: unam de ca[m]cha lazurino cum albo colore variante, unam de tela picta rubeo colore super lazurinu[m], una[m] de serico plano Turcico florisato latericii coloris, una[m] de serico medio plano, lineis in longu[m] ductis: rubeis et lazurinis varian[s] nigri color[is], unam de cameloto singulas cu[m] suis albisⁱ et integro apparatu.

It[em] habet pluvialia quatuor: primu[m] de panno auro intertexto rubei coloris ead[em] materia viridis coloris circu[m] circa obductu[m] rubei coloris de camcha, unu[m] de burgatela, unu[m] violaceo cu[m] flavo variante nigri coloris, unu[m] de cameloto.

Pluvialiu[m] minoru[m] pro pueris ministrantib[us]: unum par de serico adamasco viridis coloris.

It[em] habet antependia numero^l: primu[m] de serico plano rubei coloris auro intertexto. Alteru[m] de burgatela, rubeo cu[m] flavo variante, tertiu[m] de cana faca^{ll} rubei coloris, duo de camcha rubei coloris iam lacera, de serico simplici duo,

^c *W oryginalne część skrótu hbnem przekreślone i zamienione na hbns.*

^f *W słowie ahenum Słownik kościelny łacińsko-polski ks. Jougana odsyła badacza do aënum.*

^g *W AV Cap 65: scribuntur.*

^{*h} *Tekst znajdujący się również w AV Cap 65, k. 359v.*

ⁱ *W oryginalne przekreślone seolis, słowo albis zostało nadpisane.*

^l *W oryginalne po tym słowie pisarz pozostawił przerwę.*

^{ll} *Kanařaca (kanařac, kanařas, kanawac, kanawas, kanawaca) – tkanina jedwabna, bawelnianna lub lniana w prążki. Tania, łżejsza tkanina odzieżowa i podszewkowa, używana w Polsce w XVI-XVIII wieku (M. Michałowska, Słownik terminologiczny włókiennictwa, Warszawa 1995, s. 78; Słownik polszczyzny XVI wieku, t. 10, red. S. Bąk, Wrocław 1976, s. 60).*

ex q[ui]bus unum grizei^k coloris, alteru[m] lazurim. Eod[em] serico simplici flavi coloris circu[m] circa obductu[m], bombice[m] inter mediu[m] h[a]b[e]ndo nigri coloris unu[m] de serico adamasco. [k. 24r]

It[em] habet superpiliciu[m]¹ maius unum, minora p[ro] pueris ministrantibus duo, mappas viginti una[m], tobalia quadrata octo: ex quibus unu[m] de serico adamasco viridis coloris, alteru[m] de burgatela, duo de serico simplici, reliqua de tella, linteola tenuissima, septem velum super altare de serico simplici grisei coloris, tapetes Turcicos tres. Cortinas^m quinq[ue] pannu[m] rubeu[m] pro velandis gradib[us] maioris altaris. Velu[m] super feretr[um] ponendu[m]ⁿ de burgatela rubeo cu[m] albo variante, velum quadragesimale de tela nigra et alba p[er] partes. Manutergia octo. Vexilloru[m] tria paria maiora, quartum par minus.

It[em] habet haec eccl[es]ia proventus com[mu]nes pro aedificatio[n]e sui. Vaccas triginta duas, a singulis sex g[rossorum] solvu[n]tur. A sepulturis in eccl[es]ia una marca solvit[ur]. Collectae singulis diebus D[omi]nicis et solemniorib[us]^o festis in saeculu[m] mittu[n]t[ur], ex quib[us] ratio singulis annis fit; pecc[un]iae paratae in thesauro eccl[es]iae flor[enorum] triginta. In debitis flor[enorum] similiter triginta.

It[em] habet libros. Pro officio eccl[es]ia[sti]co: missale Romanu[m], libru[m] agendoru[m] novu[m], graduale papireu[m], antiphonariu[m] papireu[m] malu[m], psalteriu[m] simile.

It[em] habet libros pro docen[do] populo. Biblia Sacra Polonica extra eccl[es]iam. Tectu[m] eccl[es]ia h[a]b[e]t bonu[m], campanile bonum duas ca[m]panas in se continens, tertia[m] signante[m] in medio ecclesiae. Cemeterium bene septum et tectum, et clausum. Ossorium bonu[m].

*Haec eccl[es]ia habet suum rectore[m], qui nunc est Adamus Steżycza¹² Maioris

^k W oryginalne autor stosował zarówno pisownię grizeus, jak i griseus. W tej edycji konsekwentnie piszemy przez z.

¹ W oryginalne ostatnia litera zamazana przez kleks.

^m W oryginalne: cortinas.

ⁿ W oryginalne mylnie: p[on]endum.

^o W oryginalne: solennioribus.

¹² Adam Romer – ur. ok. 1566 r. w Stężycy nad Wieprzem, syn Wawrzyńca, humanista, teolog, profesor Uniwersytetu Krakowskiego. Studia na Uniwersytecie Krakowskim rozpoczął w 1577 r. Otrzymał tytuł bakałarza (1583), magistra (1585), docenta (1585-1587) i kolegi mniejszego (od 10 VIII 1588). Być może uzyskał także doktorat z teologii (1610/1611). Dziekan Wydziału Filozoficznego (1592, 1596/7), w półroczu 1598/9 przeszedł na Wydział Teologiczny. Od ok. 1595 r. kaznodzieja w kolegiacie Wszystkich Świętych, kanonik kolegiaty św. Floriana (otrzymał tę godność przed 1602), od 1609 proboszcz kościoła św. Mikołaja. W 1588 r. został nauczycielem gramatyki w szkołach prywatnych (późniejszym Kolegium Nowodworskim). Wydał pierwszy podręcznik gramatyki łacińskiej *De ratione recte elegantque scribendi ac loquendi libri tres* (1590), zarys teorii wymowy (*De informando oratore libri tres*, 1593) Utalentowany łacynista, dobry znawca greki, komentator utworów klasycznych, autor także wyboru 10 mów Cycerona (*M. Tullii Ciceronis orationes*, 1610) z własnymi komentarzami. Na początku XVII wieku wzywał do reformy uniwersytetu, przez co popadł w konflikt z gronem profesorskim i w 1610 r. za oczernienie profesorów i poniżenie dobrego imienia profesorów został przez sąd rektorski skazany na pozbawienie katedry i wykluczenie z grona profesorskiego. Następnie wyjechał do Włoch. Po powrocie (1611) został oczyszczony z zarzutów przez sąd biskupi

Collegii collega, actu praesb[ite]r, [k. 24v] qui pro dote habet: agros in duobus locis iacentes. In primo loco a tergo domus scholae h[a]b[e]t stadiu[m] agri latitudinis sexaginta fere sulcoru[m]. In s[e]c[un]do loco: penes limites villae Tanie¹³ et viam ex Giebultow Crac[oviam] curre[n]tem habet agru[m] longitudinis novem stadioru[m], latitudinis imparis triangulariter e[ni]m currit. Ubi incipit est latitudinis centu[m] fere sulcoru[m] ubi aut[em] terminat[ur] viginti tantu[m].

It[em] habet pratu[m] unu[m] iacens inter ca[m]pos Withowskie et Zielenskie. It[em] habet taberna[m] una[m] in villa Zielonki ex qua census sibi solvitur^p triu[m] marcaru[m] et ad vectura[m] ide[m] tabernator est obligatus. It[em] habet decimas manipulares: prima[m] ex villa Zielonki, ex agris curiae utriusq[ue]: ne[m]pe ex certis agris curiae regalis, ex agris aut[em] curiae capitularis integra[e]. Ibide[m] ex agris unius cmetonis capitularis penes curia[m] capituli manent[em] Malhuss dicti et ex agris unius tabernatoris Kopijtko vocati. Altera[m] de villa Garlijce militari¹⁴ ex agris p[rae]dialibus tantu[m]. Tertia[m] de villa Bibicze ex agris p[rae]dialib[us] tantu[m]. Quarta[m] de villa Pekowicze, qua non decimat[ur], sed p[er] haerede[m] villae rapit[ur]. C[ae]tera sunt inquirenda ex Libro beneficioru[m]¹⁵.

It[em] habet domu[m] pro residentia sua semidesolata[m] cum horto et piscina parva: et cu[m] uno domestico penes piscina[m] manente.

It[em] habet domu[m] pro vicario: quem salariat plebanus decem marcis annuis a fr[ater]nitatem¹⁶ aut[em] ide[m] praesb[ite]r salariat[ur] quatuor marcis annuis. Ide[m] ex capitulo Crac[oviense] habet duos flor[enos] annuos et a domestico supra no[m]i[n]ato unum flor[enum].

It[em] habet domu[m] pro rectore scholae, qu[ae] pleban[us] salariat quatuor flor[enos] annuis. Ex duob[us] aut[em] flor[enorum] qui a capi[k. 25r]tulo proveniunt vicario rector scholae tollit duodecem^q g[rossorum] ex floreno aut[em] a domestico p[ro]veniente tollis sex g[rossorum] reliquus cens[us], qui p[ro]venit

---

i przywrócony do wszystkich praw i godności. Zmarł w Krakowie 13 II 1618 r. (L. Hajdukiewicz, Romer Adam, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 31, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódź 1988-1989).

^p *W AV Cap 65*: solvere.

^q *W AV Cap 65*: duodecim.

¹³ *Tonie – miejscowość od 1941 znajdująca się w granicach Krakowa. Obecnie jest to samodzielna parafia.*

¹⁴ *Określenie „Garlica Militaria” musiało pojawić się w XVI wieku, gdyż takiej nazwy nie notuje Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu. O funkcjonowaniu takiej nazwy, która miałaby odpowiadać dzisiejszej Garlicy Murowanej, można przekonać się, czytając Regestr Dyecezyów, w którym w latach 1783-1784 odnotowano ją jako „Garlicę Żołnierską” („Regestr diecezyów” Franciszka Czaykowskiego, czyli właściciele ziemscy w Koronie 1783-1784, oprac. S. Górzynski, Warszawa 2006 s. 349).*

¹⁵ J. Długosz, *Opera omnia*, t. 8: *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*, t. 2: *Ecclesiae parochiales*, Kraków 1864, s. 147-149.

¹⁶ *Bractwo św. Anny funkcjonowało w parafii Zielonki od XV wieku do 1949* (J. Bulak, *Wpływ bractwa religijnego na życie parafii na przykładzie bractwa św. Anny w Zielonkach k. Krakowa w świetle dokumentu fundacyjnego z 1479 roku*, BHGZ, t. 1: *Wybrane zagadnienia z dziejów Zielonek i Bibic*, s. 1-14).

a domestico sup[ra] no[m]i[n]ato non plebano sed pro fabrica eccl[es]ia[e] cedit. Ad parochiam pertinent villae: Zielonki, Bibice, Witkowice, Gorka, Tanie, Wolia¹⁷, Garlijca, media Pekowice^{r,s}.

Quod reformationem attinet. Mandatum est, ut panis ad Sacrificiu[m] Missae singulis septimanis pinsetur et singulis septimanis de recenti pane S[a]c[ra]m[e]n[t]a[m] renovetur farina pro pinsan[do] pane ad Sacrificium non mendicetur, sed vel a plebano, vel ex thesauro eccl[es]i[astic]o p[ro]curet[ur] clavis a ciborio et fonte in sacrario diligenter servet[ur], nequ[a]e uniq[ue] in eccl[es]ia relinquat[ur] clausura ad ciborium[m] melior paret[ur] et ad fonte[m] nova co[m]paret[ur], fons mundet[ur] iux[ta] informatio[n]em constitutionu[m] synodi dioecesianae, nempe aqua per pannu[m] lineu[m] in alt[ar]ia[m] nova[m] p[er]colletur. Achenum interrim mundet[ur] aqua[que] denuo ei infundat[ur]. Ol[e]a aut[em] confracta subterratur pannus aut[em] co[m]burat[ur] et cineres sub altare reponat[ur], in ciborio nihil p[ro]pter S[a]c[ra]m[e]n[t]u[m] Eucharistiae servetur. Stollae vel novae co[m]paret[ur], vel p[er]tinentes sartori rectifican[do] p[ro]beant[ur]. Quaternio[n]es duo comparent[ur] in quib[us] receptio[n]es collectaru[m], censuu[m] a vaccis p[ro]venientiu[m], a supulturis [!] in eccl[es]ia elemosinaru[m] p[ro]venientiu[m] legataru[m] et distributio[n]es illaru[m] fideliter conscribant[ur] unusq[ue] quaternio penes plebanu[m] vel ei[us] vicariu[m] sit, alter penes victricos [!], eccl[es]iae et r[ati]o singulis annis fiat. Antiphonariu[m] et psalteriu[m] nova co[m]parent[ur]. D[omi]nus pleban[us] domui plebanali ne ruina[m] patiat[ur] te[m]pestive p[ro]videat dieb[us] festis etiamsi non admodu[m] frequens populus con[v]eniatur concio[n]es non intermittat[ur] et in iis integra rudimenta fidei doceant[ur] neq[ue] recitatio [k. 25v] symboli intermittatur. Confessio in sacrario non audiat[ur], sed in eccl[es]ia tantu[m] in loco publico. Praesb[ite]r co[m]pendium manualis navarae vel directoriu[m] Polones sibi emat et illud sapius legat una cu[m] libro agendoru[m] et in iis se exercent.

1603 r.

AV 4 – Liber continens decreta executiva visitationum et alia ad correctionem et reformationem vitae et morum cleri pertinentia tempore fel[icis] rec[ordationis] r[everendi] d[omini] Bernardi Maciejowski cardinalis et episcopi Cracoviensis ac ducis Severiensis conscripta ex annis 1601 et sequent.

^r *W AV Cap 65: Pękowijcze.*

^s *Tekst znajdujący się również w AV Cap 65, k. 359v-360.*

¹⁷ Wola Zachariaszowska.

[k. 104v]

*Zielonkiⁱ

Venerabilis Martinus Bularni¹⁸ rector ecclesiae huius, professor in Academia Cracovien[is] non comparuit per literas absentiam suam excusavit monitus est, ut infra trimestre reformationi sub poena decem marc[arum] satisfaciat.

*Contra vicarium eius^u

Vicarius eius honorabilis Jacobus a Wiślica¹⁹ comparuit et ratione delictorum in visitatione in eo notatorum ut ebrietatis, percussionum et rixarum condemnatus est ad poenam carceris hic Illcusii²⁰ ad arbitrium suae ill[ust]r[issi]mae celsit[udinis] perferendus.

1610 r.

AV Cap 28 – Acta visitationis exterioris decanatus Witovien[is], Opatouecen[is], Skavinen[is], Zatorien[is], Kiiensis, Oswiecimensis, Wolbramen[is], Skalensis, Pacanovien[is] et Sokolien[is] autoritate ill[ustrissi]mi et r[everendissimi] d[omini] Petri Tylicki, episcopi Cracoviensis etc. per rr. dd. (reverendos dominos) Rochum Zardecki, praep[ositi]t[u]m et officialem Tarnoviens[em] et Sebastianum Nucერი, s[acrae] theologiae doctorem, canonicum Scarbimiriensem AD 1610 facta.

[s. 194]

*Villa Zielonki^v

Eius eccl[esi]a parochialis murata, tituli B[eatae] M[ariae] V[irginis], consecrata, cuius consecrationis dies annua celebratur D[omi]nica prima post Festum Nativitat[is] Maria[e]. Jurispatronatus communitat[is] Collegii Maioris Academia[e] Crac[oviensis]. In choro eccl[esi]ae testudine decenter picta, in corpore lacunari tabulato clausa, parietes mundos, [s. 195] fenestras locatio fractas, pavimento[m] latericiu[m] aequale. Organu[m] mutuu[m], stalla sufficientia, candelabru[m] aurichalceu[m] pensile cu[m] sex intortitiis ante imagine[m] Chri[sti], q[uae] in medio eccl[esi]ae habetur sculpta, confessionalia duo, ambona[m] parieti affixa[m] cum vello pendenti, vexilloru[m] quatuor paria, fores binas sera fixa clausas, porticum murata[m] pro cathechisan[do] pueris, pulpitu[m] pro cantoribus habet.

^{*1} W oryginalne wyraz napisany powiększoną i pogrubioną czcionką.

^{*u} W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.

^{*v} W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.

¹⁸ Gilewski (Bularni, Bularny, Gilevius) Marcin – ur. 1534 r., kanonik kolegiaty św. Florianiana na Kleparzu, autor dysertacji teologicznych. Studiował na Uniwersytecie Krakowskim. W 1601 r. pełnił funkcję dziekana Wydziału Filozoficznego. Od 1628 r. doktor teologii. Posiadał tytuł pronotariusza apostołskiego. Szerszy jego życiorys nie jest znany. Zmarł w 1630 r. (E. Ozorowski, Gilewski Marcin, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 1, Warszawa 1981, s. 526).

¹⁹ Na obecnym etapie badań nie można podać życiorysu tej postaci.

²⁰ Olkusz.

*Cymborium^w

Ligneu[m] in altari maiori sittu[m], decenter pictu[m], cu[m] claussura firma, intus circumvestitum, in quo reperta e[st] pixis argentea tota deaurata, in cuius summitate e[st] imago crucifixi sculpta cu[m] corporali rotundo Eucharistia[m] Sacram in sex hostiis continente. Ibidem repertu[m] e[st] vasculu[m] rotundu[m] cu[m] sacco lineo, non bene toto, venerabile Sacramentu[m] in quatuor hostiis habente. It[em] utriusq[ue] corporali mundu[m] substern[um]. Reperta e[st] et ibidem paterula arge[n]tea, pro ablutione communicat[i]onis infirmis, clau[sa]. Renovatur infra Q[ua]d[ra]g[ena]m. Bursa pro eode[m] venerab[ili] Sac[ramento] ad infirmos deferen[do] coriacea cu[m] nolla pensili. Ferramenta pro pinsan[do] hostiis bona, panis et vinu[m] recentia, q[ua] procurantur ex ea pecunia, q[ua] in tabulla[m] porrig[itu]r.

*Chrysmale^x

Stanneu[m] tripartitu[m] cu[m] in oleis sacris, cu[m] q[ui]b[us] recond[itu]r in peculiari armario murato, vetera hactenus cremabantur in altari.

*Baptisteriu[m]^y

Lapideu[m] cu[m] summitate aurea, claud[itu]r sera pensili, in quo e[st] ahenu[m] cu[m] aqua baptismali pura, q[ua] collatur more recepto. Metrica utraque in libro compacto, pro parte incongrue scrib[itu]r. Ahenu[m] pro aqua benedicta in porticu eccl[esi]a[e] muro affixa. It[em] ahenu[m] duplex pro aqua benedicta portatille habetur.

*Altaria^z

Tria sunt murata, consecrata, integras mensas habentia, cooperiuntur tribus mapis, et competenter ornantur.

*Altaris attinentia^{aa}

Imago maioris altaris nova decens e[st], reliquoru[m] duoru[m] competentes sunt quamvis veteres. Candelaboru[m] tria paria, quoru[m] unu[m] e[st] aurichalca[e] u[m]. Urceolum unu[m] par ex stanno, alterum ex argento. Mappa[e] viginti et una, manutergia octo, antependia ex adamascho diversi coloris sex, septima e[st] culcita bombice intexta, octavu[m] antependiu[m] viride florisatu[m]. Corporalia duodecim, quo[rum] tria sunt circa extremitates, acu picta. Vella ab altari pendentia tria acu picta. Bursa[e] tres sericea[e], vella calicis octo, quoru[m] duo sunt sericea [s. 196] reliqua reticea, purificatoria sufficentia.

*^w *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

*^x *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

*^y *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

*^z *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

*^{aa} *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

*Sacristia^{ab}

Murata, foribus ferreis et firmis seris claud[itu]r, testudine clausa, in ea haec asser-
vatur suppellex. Calices quatuor cu[m] suis patenis, quor[um] unus e[st] totus
deauratus, duo locatim deaurata. Monstrantia argentea, cuius pes e[st] stanneus,
tota deaurata. Cruces dua[e] argentea[e], locatim deauratae, cu[m] imaginibus
crucifixi. Vellum sericeu[m] pro monstrantiae ornan[do], sedes cuprea et globus
argenteus pro cruce deperdita fracta. Cassula[e] septe[m] sericea[e] ex adamascho
diversi coloris, octava e[st] vetus ex holoserico rubeo, auro intexto. Veteres cassu-
la[e] sunt q[ui]nque, albae novem, quaru[m] quatuor sunt subtiliores tella[s], plu-
viale unu[m] ex thelleta²¹ florisata rubea et viridi cu[m] suo dorsali, alteru[m] e[st]
pluviale nigru[m] ex cameleto, tertiu[m] ex borcatella²² ca[e]rulea.

*Proventus Eccl[esi]a[e]^{ac}

Pro dote ipsius h[abe]t parochus tres portiones agri, in tres campos divisas, duode-
cim stadior[um] in longitudine[m] protensas, latas vero, in q[ui]busda[m] locis,
centu[m] sulcor[um] in q[ui]busda[m] q[ui]nquaginta ad minimu[m] viginti. De-
cima[e] ex praedio capitulari et post agru[m] cmetonale[m] eiusde[m] praedii.
Item decima[m] ex villa Bibice et de tota villa Garlice. Ite[m] h[abe]t taberna[m]
in hac villa et decima[m] post agros praediales, et decima[m] ex certa parte praedii
regalis in Zielonki, et ex praedio villae Pękowice medietatem decimae percipit.
Domu[m] pro residentia ruinosa[m]. Domu[m] pro vicario. Schola[m] pro mag-
g[ist]ro. Hortu[m] pro usu plebani. Censu[m] quatuor florenor[um] ex certa domo
in area plebanali aedificatam [!], It[em] habet quoq[ue] censu[m] florenor[um]
q[ui]nque ex domo Kowalcyk.

*Pro fabrica eccl[esi]a[e]^{ad}

Ex suis legat[is] habentur vaccae. In registro eccl[esi]a descriptas, a qua[tuo]r
singulis seni grossi annuatim solvuntur. Reparatur quoq[ue] ex ea pecunia, q[ua]
a sepulchris in eccl[esi]a datur.

*Libri eccl[esi]a[e]^{ae}

Graduale, antiphonariu[m], psalteriu[m], missalia duo Romana nova et bona ha-
bentur. Libri pro docen[do] populo nulli habentur.

*Fabrica ab extra^{af}

Tectu[m] templi et campanilis bonu[m] e[st]. Ossoriu[m] parietibus templi e[st]
applicatum.

^{*ab} *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

^{*ac} *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

^{*ad} *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

^{*ae} *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

^{*af} *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

²¹ *Złota tkanina, telet.*

²² *Burgatela.*

*Parochiani Eccl[esi]ae^{ag}

Villae: Zielonki, Garlica, Tonie, Bybice, Wytkowice, Gorka, Wola.

*Decretu[m] reformationis ecc[lesi]ae parochialis in Zielonki 14 Octob[ris] 1610 fact[um]^{ah}

[s. 197] Sacculi plures linei integri e[st] mundi consuuntur, in foraminosis Euchari-
stia sacra nunquam reponatur. Lapis peculiaris pro creman[do] oleis sacris intra
sacristia[m] asservandus habeatur in posterum ver[um] nunquam in mensa altaris
cremali praetumatur. Claustra baptistaerii firmior provideatur, auriculeis ferrea sic
aptetne, ut immobil[ite]r adlaevat lapidi eiusdem baptisterii. Aqua baptismalis per
pannu[m] lineum in ullam nova[m] collatur, q[ue]m fracta panno combusto in
sacrariu[m] proiciatur, sigilla altariu[m] consecrator[um] cementi amotione non
violentur. Metrica matrimonioru[m] confirmator[um] per ipsu[m] presbiteru[m]
matrimonia contracta confirmantem scribatur iu[ri]s forma[e] in epistola pastorali
illustris olim Bernardi Maciejowski²³ epi[scopi] Crac[oviensis] praescripta[m]²⁴.
Ossoriu[m] parietibus templi contra constitutione[s] synodali adhaerens diruetur,
et in separato alio loco aedificetur, ossibus cadaveru[m] in una[m] fossa[m] depo-
sit[is] et sepult[is], ieiunio parochianis feria quarta et sexta pro animabus fidelium
defunctor[um] indicto solentq[ue] caeremoniis et missaru[m] sacrificiis pro de-
functis iur[is] libru[m] agendoru[m] adhibit. Domus ruinosa plebanalis reficiatur,
ne ipsius ruinis templum et cemeteriu[m] deformetur.

1618 r.

AV Cap 40 – Visitatio externa decanatus Dobcicensis, Lipnicensis, Voynicensis,
Skalensis et Opatovicensis per r[everendum] d[ominum] Joannem Foxium archi-
diaconum Cracoviensem a[nno] D[omini] 1618 peracta.

^{*ag} *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

^{*ah} *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

²³ Bernard Maciejowski herbu Ciołek – ur. 1548 r., biskup krakowski (1600-1606), kardynał (1603), arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski (od 1606). Autor wspomnianego w wizytacji listu pasterskiego z dn. 1 VI 1601 r. zawierającego pouczenia dla proboszczów, co pozwala go uznać za pierwszy podręcznik duszpasterstwa w Polsce. Zmarł w Krakowie 19 I 1608 (J. Dziegielewski, J. Maciszewski, *Maciejowski Bernard*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 19, s. 48-52).

²⁴ Zob. B. Maciejowski, *Epistola pastoralis, bonae memoriae illustrissimi cardinalis Maciejowski [...] numc recens pro usu cleri dioecesis Posnaniensis cum licentia superiorum edita*, Po-
snaaniae MDCXXX, p. G2; S. Nasiorowski, „List pasterski” kard. Bernarda Maciejowskiego, Lu-
blin 1992, s. 237.

[k. 85]

*VILLA ZIELONKI^{ai}

Ecclesia parochialis murata, t[i]t[uli] Nativitatis^{aj} B[eatae] M[ariae] V[irginis] consecrata. Jurispatronatus Universitatis Cracovien[sis]. Tectum ecclesia[e] reffectum. Ca[e]m[ite]rium sa[e]p[ti]um. Chorus eccl[esi]a[e] testudineatus. In campanili sunt dua[e] campana[e], tertia signans in ecclesia.

Ciborium est in tabernaculo altaris maioris, bene clausum, in quo piscis argentea cum vasculo argenteo, et aliquot hostiis consecratis reperta est. Sacramentum in quindena renovatur. [k. 85v] Caereus ante ciborium ardet. Est etiam pera simplex ex corio pro communione infirmo[r]u[m], cum cisulo²⁵ argenteo: necnon lucerna cu[m] vexillo.

Chrismale est stanneu[m] cu[m] sacris oleis recentibus. Fons baptisterii lapideus cum pelvi et aqua munda, bene clausus. Metrica baptisatoru[m] et matrimonia contrahentium in libro ligato scribitur, sed non secundum formam.

Altaria sunt tria murata, consecrata, integra.

It[em] visa est supellex altaris, corporalia sex, bursa[e] tres, vela septem, lagena vitrea pro fino, forma[e] ferrea[e] pro paribus, thurribulum cupreum.

It[em] visum est argentum eccl[esi]a[e]. Calices argentei quatuor, quoru[m] unus deauratus totus. Cruces argentea[e] dua[e]. Monstrantia argentea, deaurata. Pacificale unum argenteu[m]^{ak} rotundum. Par ampullaru[m] argentea[rum].

It[em] visa[e] sunt casula[e], coloris albi dua[e], una de serico plano, altera de adamasco. It[em] coloris rubei tres, una de borcatela florisata nova, altera de serico villosa auro intertexto, tertia vetus de serico villosa. It[em] una coloris rubei de panno aureo. It[em] una coloris viridis ex camcha. It[em] una coloris violacei ex adamasco. It[em] tres coloris nigri, una de serico villosa, et dua[e] ex adamasco. It[em] dua[e] veteres, una ex camcha violacea et flava, et altera ex hatłasek²⁶ flavo. It[em] una coloris viridis cum lineis. It[em] una vetus de tela picta. It[em] una coloris nigri vetus de ciamelotto²⁷. It[em] pluvialia habentur tria: unum ex panno aureo coloris rubei, alterum ex camcha flava et violacea, tertium de ciamelotto coloris nigri. It[em] antependia pro maiori altari habentur quatuor, unum ex adamasco coloris albi: aliud coloris rubei, similiter ex adamasco, tertium viride ex tabinek²⁸: quartum coloris nigri ex adamasco. It[em] pro minoribus altaribus sunt quatuor, unum ex camcha rubea et flava, alterum ex chatłasek cum lineis aureis, tertium ex serico duplo coloris violacei, quartum ex serico simplici coloris flavi et violacei, et unum novu[m] ex adamasco coloris albi. Alba[e] octo. Superpilicia duo. Mappa[e] altarium decemocto.

It[em] habentur libri eccl[esi]a[e]. Missalia duo. Liber agendor[um] unus, graduale, antiphonarium et psalterium impressa.

^{ai} *W oryginalnej frazie napisana powiększoną czcionką.*

^{aj} *W oryginalnej frazie nadpisane nad przedkreślonym Assumption.*

^{ak} *W oryginalnej frazie „r” nadpisane.*

²⁵ *Rodzaj małej szkatułki, puszczeni na wiatyk (cistula, cistulla, cistelulla).*

²⁶ *Ex hatłasek tzn. z atlasu.*

²⁷ *Ciamelotto tzn. z kamelotu (camelotum).*

²⁸ *Tzn. tabinowy.*

Habet ha[e]c ecclesia pro fabrica circiter sexaginta, a quibus grossi sex cum iniuria solvuntur. De collectis ratio fit de perceptis.

^{a1}Huius eccl[esi]a[e] est plebanus v[enerabilis] Albertus Borovius²⁹ artiu[m] magister, collega maior, qui pro sua dote habet agros, in duobus locis sitos v[idelicet] stadium agri post domum schola[e], item inter agros villae [k. 86] Tąnie³⁰, penes viam publicam, habet novem stadia agri, quae plebano pro decima praediali ex villa Tanie in recompens[at]ionem data sunt. It[em] quibus agris triginta vel quadraginta cassula[e] excrescunt. It[em] habet pratum ex quo medius acernus fa[e]ni colligitur. Item habet tabernam in villa Zielonki, in qua quinqu[ae] marca[rum] annuatim ad pra[e]sens solvuntur. It[em] habet decimas manipulares: una[m] ex villa Zielonki, v[idelicet] ex praedio capitulari integram, que[m] viginti florenis venditur. It[em] ex agris certis curia[m] regalis, quae viginti sex florenis redimitur; necnon ex agris cmetonis capituli, nunc Zis, antea Malchusz vocati; et ex agris taberna[e] plebanalis. It[em] habet decimam ex villa Garlica, ex agris cmetonu[m] et ex agris pra[e]dialibus. It[em] habet decimam ex villa Bibice, ex agris praedialibus. It[em] habet decima[m] de villa Pękowice ex certis agris praedialibus, qua[e] octo florenis redimitur. It[em] habet domum noviter reformatam pro sua residentia, cum horto et piscina desolata, necnon domuncula vicina, ex qua quinq[ue] floreni solvuntur.

It[em] habet domu[m] pro vicario, cui plebanus solvit decem marcas annuat[im]. Fraternitas autem r[at]ione dua[rum] missa[rum] septimanatim legenda[rum] solvit marcas quatuor. Eidem pro anniversario re[vere]ndi olim d[omini] Leszczyński can[onici] Crac[oviensis]³¹ solvuntur ex capitulo Crac[oviensi] floreni duo in annu[m]. It[em] est domus pro rectore scholae ruinosa^{am} cum hortulo, cui plebanus solvit quatuor florenos in annum. Huic parocha[e] assignatio sunt villae: Zielonki, Bibice, Withowice, Gorka, Tąnie, Wola, Garlica et medietas Pękowice.

^{a1} *Od tego fragmentu rozpoczyna się wpis zamieszczony w księdze z sygnaturą AV Cap 38.*

^{am} *W oryginale na środku wyrazu czarny kleks.*

²⁹ *Borowski (Borecki, Borovius, Borovius) Wojciech – ur. 1572 r., prepozyt kolegiaty św. Floriana na Kleparzu, profesor Uniwersytetu Krakowskiego, kilkakrotny rektor tegoż, autor kwestii teologicznych. Studiował na Uniwersytecie Krakowskim, gdzie w 1594 r. zdobył bakalaureat sztuk wyzwolonych. W 1604 r. wykładał tamże pisma Arystotelesa i Cycerona. W 1608 r. pełnił obowiązki dziekana Wydziału Filozoficznego. W 1627 r. został doktorem teologii, a w 1632 r. pełnił funkcję dziekana Wydziału Teologicznego. Brał udział w delegacji udającej się na sejm warszawski, by bronić interesów Akademii przeciw jezuitom. Zmarł 13 VII 1646 r. (E. Ozorowski, *Borowski Wojciech*, w: SPTK, t. 1, Warszawa 1981, s. 203-204).*

³⁰ *Tonie.*

³¹ *W słownikach biograficznych odnotowano trzech Leszczyńskich pełniących funkcję kanoników krakowskich i zmarłych przed rokiem pierwszej wizytacji (gdzie występuje wzmianka o dwóch florenach). Obecny stan badań nie pozwala jednoznacznie stwierdzić, o którego konkretnie chodzi (H. Kowalska, *Leszczyński Rafał h. Wieniawa*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 17, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972, s. 130-132; L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. 3, s. 245).*

*Decretum Reformationis pro ead[em] parochiali^{an}

Fenestra[e] vitrea[e] reparentur. In^{ao} metrica baptisator[um] legitimitas thori, non item illegitimitas, annotetur et alias forma in Epistola pastorali descripta observetur³². Missa[e] dua[e] septimanales, pro quaru[m] lectura fraternitas quatuor marcas annuas solvit a vicario absolvantur. Idem vicarius approb[ati]onem ad audiendas confessiones habeat. Census utent[ur] a vaccis eccl[esi]a[e] a d[omi]no parcho exigantur, et in posterum a singulis vaccis grossi duodecem solvantur. Lagena stannea pro vino ematur. Cassula[e] alba[e] lacera[e] reparentur. Libri legati, a benedicto sacerdote circa eccl[esi]am cathedralem defuncto, a d[omino] parcho repetantur et in inventariu[m] eccl[esi]a[e], quod etiam de novo describatur, quamprimum inscribi curentur. Domus schola[e] semidesolata a parcho et victricis communi sumptu infra annum reficiatur.

Dat[um] in Zielonki die 7a Septembr[is] 1618^{ap}.

D[ominus] parochus absens durante huius decanatus visitatione, absentiae suae causam coram r[everendo] d[omino] archidiacono exponat, si quam habet legitima[m], quod si non fecerit, in pa[e]nas in processu comminatas incidisse declaratur, idq[ue] visitatione huius decanatus Scalensis finita.

1618 r.

AV Cap 38 – Visitatio interior decanatum Voynicensis, Scalensis, Opatovicensis, Pacanoviensis, Kijensis, Andreoviensis, Sokolinensis, ad archidiaconatum Cracoviensem pertinentium, per Joannem Foxium archidiaconum Cracoviensem, prothonotarium apostolicum a[nno] D[omini] 1618 incepta et eodem finita et absoluta.

*Villa Zielonki^{aq}

[k. 17v]

Huius ecclesia[e] est plebanus r[everendus] Albertus Borovius, artium m[a]g[ist]r[us], can[onicus] Scarbimirien[sis], Maioris Collegii collega. Vicarium habet Laurentium Radimnen[sis]³³. L[itte]ras ordinationis ad p[re]sbyteratum de anno 1597 ostendit. Approbationem ad audiendas confessiones non habet. Scientiae est competentis. Juravit de veritate dicenda. Interrogatus de plebano, dixit illum venire ad ecc[lesia]m pro magnis festis, confessiones audire, concionari.

De vita parochianorum dixit: omnes confessos et co[m]munitatos. De scandalis nescit, de vicinis p[rae]sbyteris nihil scit testis, quia a medio anno hic venit. Mansit antea Crac[oviae] ad aedem s[ancti] Nicolai et in Xsiaż Magna.

^{an} *W oryginalne fraza napisana powiększoną czcionką.*

^{ao} *W oryginalne wyraz dopisany.*

^{ap} *7 września. W oryginalne rok odznaczony poprzeczną linią ponad cyframi.*

^{aq} *W oryginalne tytuł odznaczony większą czcionką.*

³² Zob. B. Maciejowski, *Epistola pastoralis...*, p. D2; S. Nasiorowski, „List pasterski”..., s. 212.

³³ *Wawrzyniec z Radymna. Na obecnym etapie badań nie można podać życiorysu tej postaci.*

1. Examinati sunt testes. Primus est Joan[nes] Garvolien[sis] scholae rector caelebs. Juravit etc. Ad articulos r[espo]ndet:

Parochum saepe venire ad ecclesiam, celebrare etc.

Ad 2^m. Vicarium ultra dies D[o]m[ini]ca[s] et festos raro celebrare, etiam missas duas, quas tenetur in septimana, unam pro peccatis, aliam pro defunctis, iuxta leges fraternitatis, negligere; ratione cuius oneris accipit marcam a fraternitate singulis anni quadrantibus. Eundem docere P[ate]r, Ave, Symbolu[m], decem praecepta cernunt[ur].

Ad 3^m. Neminem sine sacramentis decuisse, in vocatam ad infirmos cum Eucharistia m[at]rimonii banna pra[e]mi[t]ti.

Ad 4^m. Vicarium sa[e]pe ire Cracoviam, bibere cervisiam Czestochovien[sem]³⁴ et redire, interdum tarde, ebrium. Habere Annam prope ecclesiam S[ancti] Valentini Clepardia[e]³⁵ concubinam, pira vendentem, cum qua antea aliquot filios seu liberos habuit, et unum penes se fovet Samuelem annorum tredecem.

Vidit eam testis quando venit ad eius domum una vice, et nescit, qua de causa rixabantur. Dicitur habere et aliam, qua[e] Cracovia ad eum venit, qua[e] causa fuit uti audivit, turbarum et rixarum cum priore.

Ad 5^m. Quendam torba in villa manentem inquilinum solutari^{ar} prolificasse cum soluta.

Ad 6^m. De vicinis presbyteris nescit, excepto parcho in Biały Kościół, de quo a^{as} rectore scholae audivit habere illum concubinam vocari Valentinam, qui antea mansit in Skąła.

2. Secundus testis Bartolomeus, antiquus scholae rector, juravit etc., ad articulos r[espo]ndit:

Ad 1^m. Parochum saepe venire ad ecc[lesia]m.

Ad 2^m. Vicarium D[omi]nicis festis celebrare, feriis raro, etiam missas obligatus a festo Corporis Ch[ri]s[t]i neglexisse, duas [k. 18] videlicet in septimana, ex fraternitate B[eatae] M[ariae] V[irginis]³⁶ legi solitas.

^{ar} *W oryginalne wyraz napisany.*

^{as} *W oryginalne dopisano na marginesie: Censio (?) in Biały Kościół.*

³⁴ *Piwo częstochowskie – pochodzące ze znajdującego się tam browaru – słynęło jako jedno z najlepszych piw sprzedawanych w Królestwie Polskim, co w tym mniej więcej czasie potwierdził Szymon Starowolski, pisząc o Częstochowie, że jest to „miasto (...) mianowicie dobrym piwem sławne, które nie tylko w Polsce, lecz także w sąsiednich prowincjach Cesarstwa Niemieckiego rozchwytyją” (S. Starowolski, *Polska albo opisanie położenia Królestwa Polskiego*, tłum. A. Piskadło, Kraków 1976, s. 75).*

³⁵ *Kościół św. Walentego na Kleparzu wybudowano w 1441 r. z drewna, był zarządzany przez prebendarza z kolegiaty św. Floriana. Znajdował się przy wzmiankowanym wcześniej szpitalu dla trędowatych. Budynek kościoła spłonął w 1528 r., później został odbudowany, by powtórnie zostać zniszczonym, tym razem przez najazd szwedzki. Odbudowano go kolejny raz, tym razem jako murywany (1661 r.). Kolejny raz spłonął podczas konfederacji barskiej (1768 r.), znów go odnowiono i w 1818 r. sprzedano na rozbiórkę (M. Rożek, *Nie istniejące kościoły Krakowa*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”, 33 (1983) nr 1/2, s. 113-114).*

³⁶ *Ponieważ nic nie wiadomo o istnieniu przy parafii Bractwa Najświętszej Maryi Panny, należy uznać to za pomyłkę piszącego – chodziło o Bractwo św. Anny.*

Ad 3^m.^{at} Vicarium noluisse ire *statim^{au} ad quendam pauperem *in Bibicze^{av} cum V[enerabili] Sacramento, vocatum summo mane distulisse ad tertiam vel quartam horam, et mortuum esse illum pauperem antiquam venisset sacerdos. Baptizum etiam non statim administrare.

Ad 4^m.^{aw} Vicarium cum mala fama hu[n]c venisse. Deditum esse mulierum conversationi, venire ad eum fa[e]minas Cracovia, et apud illum morari *duobus vel tribus diebus^{ax}, quas testis videt ingredientes et egredientes. Quendam etiam Annam cumqua prolem habuit, eiecit, qua[e] coram teste congregabatur, habet^{ay} filium *ex ea^{az} Samuelem penes se, annorum circa tredecem. Eundem saepe Cracoviam ire, bibere cervisiam Czestochovien[sem] vel vinum et semper ebrium reverti.

Ad 5^m. De parochianis honesta omnia, confessos, communicatos.

Ad 6^m. De vicinis nescit testis.

Victrici, quia dies mercatus fuit, haberi non poterant.

1629 r.

AV Cap 42 – Acta visitationis exterioris decanatum: Wielicensis, Proszoviensis, Lipnicensis et Skalensis per r[everendum] d[ominum] Joannem Foxium, archidiaconum Cracoviensem, ex comissione r[everendi] d[omini] Andreae Lipski, episcopi Cracoviensis in a[nno] D[omini] 1628-1629.

[k. 57v]

VILLA ZIELONKI

Ecclesia parochialis murata, consecrata, t[i]t[uli] Nativitatis B[eatae] M[ariae] V[irginis]. Tectum eccl[esi]ae et cimiteriu[m] bon[um].

Ciborium est in altari maiori, ubi in corporali inventa[e] sunt hostia[e] circiter triginta consecrata[e]. Est pixis argentea, tota deaurata, pro V[enerabili] Sacramento. Habetur et bursa pro communione infirmor[um]. Fons baptismalis lapideus cum pelvi et aqua munda. Chrismale stanneu[m], cuius operculu[m] fractu[m], cum sacris oleis. Metrica utraq[ue] in libro legato scribitur. Altaria sunt tria, murata, consecrata.

Attinentia altaris. Visa sunt corporalia octo et alia supelle[ctiles] in inventario a re[verendo] d[omino] visitatore subscripto specificata.

Argentu[m] eccl[esi]ae est: calices argentei quinq[ue], cruces argentea[e] dua[e], pacificale argenteu[m] rotund[um] et par ampulla[rum] argentear[um]. It[em] turibullu[m] cum navicella argenteu[m]. Monstrantia argentea deaurata.

^{at} *W oryginalne w prawym marginesie tego zapisu dopisano notatkę: cen[sio] vicariu[m].*

^{*au} *W oryginalne wyraz nadpisany.*

^{*av} *W oryginalne fraza nadpisana.*

^{aw} *W oryginalne w prawym marginesie tego zapisu dopisano notatkę: cen[sio] vicarium.*

^{*ax} *W oryginalne fraza nadpisana.*

^{ay} *W oryginalne po tym wyrazie znajduje się przekreślone: eius.*

^{*az} *W oryginalne fraza nadpisana.*

It[em] cassula[e] iuxta visitationis prioris descriptione[m] sunt revisa[e], quibus accesserunt dua[e] nova[e] coloris viridis. Una ex tela serico aureo cu[m] armis solea[e] et litteris A.S. custos Crac[oviensis]³⁷. Altera ex adamasco. It[em] tertia albi coloris ex adamasco. It[em] pluvialia et antependia reperta sunt prout in priori visit[at]ione. Alba[e] habentur octo. Superpilicia tria. Mappa[e] altariu[m] triginta.

Libri eccl[esi]a[e] sunt: missalia tria, liber agendor[um], graduale, antiphonariu[m] et psalteriu[m]. It[em] pro docendo populo libri: Postilla Polonica Joannis Leopoliensis³⁸, Calepinus³⁹, Sermones D[omi]nicales Tesauri⁴⁰, Biblia Latina, Magister Sententiar[um]⁴¹, Sermones discipuli⁴². Omnes isti in f[oli]o. Tractatus de Sacramentis⁴³, Epit[h]ome Conclusionu[m] Theologica[lium]⁴⁴, Thesaurus

³⁷ Wszystko wskazuje na to, iż darczyńcą ornatu był Andrzej Szyszkowski, synowiec stryjeczny biskupa krakowskiego Marcina Szyszkowskiego. Pełnił funkcje sekretarza królewskiego, scholastyka krakowskiego, dziekana sandomierskiego i proboszcza ilżeckiego. W 1618 r. został kustoszem krakowskiej kapituły katedralnej, w 1624 r. scholastykiem. Również od 1617 r. pełnił posługę archidiacona zawichojskiego. Zmarł w 1636 r. (L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. 4: *Prałaci i kanonicy krakowscy*, Kraków 1853, s. 127-128).

³⁸ Prawdopodobnie chodzi o pierwszą w Polsce postyllę (czyli zbiór kazań komentujących poszczególne fragmenty Ewangelii) autorstwa Jakuba Wujka z Wągrowca, wydaną po raz pierwszy w latach 70. XVI wieku *Postilla catholica, to jest kazania na każdą niedzielę i na każde święto przez cały rok* (K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 25, Kraków 1913, s. 116). W tej wizytacji określona została jednak jako autorstwa Jana Leopolda młodszego (ok. 1523-1572), profesora Akademii Krakowskiej, kaznodziei, wydawcy i korektora pierwszego przekładu Biblii na język polski (tzw. *Biblia Leopolda*) (Por. SPTK, t. 2, Warszawa 1982, s. 505-507; L. Hajdukiewicz, *Leopolda Jan młodszy*, w: PSB, t. 17, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972 s. 74-76).

³⁹ *Wizytator ma tu na myśli popularny słownik Dictionarium undecim linguarum* tworzony przez Ambrożego Calepina (1435-1510) i jego następców. Wydawany od 1502 r. cieszył się dużą popularnością w Europie, gdyż po hasle łacińskim podawano jego odpowiedniki w językach: greckim, hebrajskim, francuskim, włoskim, niemieckim, flamandzkim, hiszpańskim, węgierskim, angielskim i właśnie polskim. Wielka popularność tego słownika sprawiła, że od imienia autora każdy słownik wielojęzyczny zaczęto nazywać *Kalepinem* (Z. Klemensiewicz, *Historia języka polskiego*, Warszawa 1974, s. 354; S. Urbańczyk, *Słowniki i encyklopedie. Ich rodzaje i użyteczność*, Kraków-Katowice 1991, s. 18).

⁴⁰ Trudno jednoznacznie stwierdzić, o który zbiór kazań w tym miejscu chodzi. Być może o ten autorstwa Gabriela Biela z 1519 r., *Sermones dominicales de tempore tam hyemales quam estivales divini verbi eximii concionatoris Gabrielis Biel, Spirensis, sacre theologie licentiati. Dominice singule habent duos sermones. Sermo de fugienda peste per modum questionis latissime patens, fol. cxliij. Defensorium obedientie pontificis ad ecclesiam Romanam*.

⁴¹ *Magister sententiarum* to tytuł jednego z najbardziej znanych teologów średniowiecza, Piotra Lombarda. Nie wiadomo jednak, które jego dzieło znajdowało się w parafialnej bibliotece.

⁴² Jest to dzieło Johanna Herolta wydane po raz pierwszy w Kolonii w 1481 r.

⁴³ M. z Błonia, *Tractatus sacerdotalis de sacramentis deque divinis officiis et eorum administrationibus*, różne wydania.

⁴⁴ M. Falkener, *Epithoma conclusionum theologicalium pro introductione in quatuor libros sententiarum magistri Petri Lombardi*, Kraków 1521.

Magistri Sententiar[um]⁴⁵, De sacrificiis nova[e] legis⁴⁶. It[em] de celebran[d]o Missa[e], omnes isti in 4°. It[em] Confess[i]ones d[oc]toris Augustini⁴⁷. Viator utriusq[ue] iuris⁴⁸. Homilia[e] eccl[esiast]ici⁴⁹, omnes isti in 8°.

Huius eccl[esi]a[e] est parochus r[everendus] Nicolaus Wisocki can[oni]cus s[an]ctae Anna[e], collega maior⁵⁰, q[ui] dote[m] h[abe]t in superiori visit[at]ione descriptu[m].

Habet eccl[esi]a pro fabrica urceas 28, a quibus tantu[m] gr[ossorum] duodecim solvuntur. Collectu[m] scribuntur, de q[ui]bus ratio sit, semel in anno.

[k. 58]

Decretum reformationis

Aqua benedicta no[n] extra eccl[esi]am, sed intra eam uti docent synodalia decreta ponatur. Chrismale vetus, cuius operculu[m] fractu[m] est, novo permitetur. Libri eccl[esi]ae pro docendo populo a d[omino] parochus inquirantur, et circa eccl[esi]am servantur, pra[e]cipue postilla Joannis Leopoliensis. Lucerna cu[m] vexillo pro deferen[do] ad infirmos V[enerabili] Sacramento comparetur. Sera ad fonte[m] baptismale[m] firmior habeatur. Lagena stannea pro vino ematur. Denun[ci]aciones trina[e] matrimonior[um] annotentur et suum nomen sacerdos semper exprimat tam in baptisimi, quam in matrimonii administr[at]ione, non scribat aut[em]: Ego qui supra etc. Missa[e] singulis quatuor t[em]p[or]ibus pro defunctis una cum vigiliis celebrari solita[e] nunqua[m] omittantur, quod attendat, sicuti et omnibus in hoc decreto contentis. Re[verendus] d[ominus] parochus in concione^{ba} no[n] solu[m] Pater et Ave, sed et[iam] Symbolum fidei et Decalogus, uti omnino pra[e]cipit synodus provincialis; noviss[ime] cum parochianis diebus D[omi]nicis clare et distincte recitetur. A vaccis eccl[esi]ae pra[e]sertim autto [!], omniu[m] re[rum] pretio, grossi vigintiquatuor in posteru[m] solvantur.

1663 r.

AV 8 – Visitatio quindecim decanatum in dioecesi Cracoviensi a perillustri et r[everendissimo] d[omi]no Nicolao Oborski, Dei et Ap[osto]licae Sedis gratia episcopo Laodicen[si], suffraganeo, archidiacono, vicario in spiritualibus et officiali generali Cracoviensi in tempore ab a[n]no 1663 ad a[n]num 1665 expedita.

^{ba} *W oryginalne po tym słowie znajduje się wykreślone słowo hoc.*

⁴⁵ P. Lombard, *Thesaurus Magistri Sententiarum cum plenis sententiis in ordine alphabeticum redactus*, Kraków 1495.

⁴⁶ J. Cochlaeus, *Sacerdoti ac Sacrificii novae legis defensio adversus Wolfgangi Musculi, Augustae concionantis Arrosiones*, Ingolstadii 1544.

⁴⁷ Augustyn św., *Wyznania*, różne wydania.

⁴⁸ J. Barbier, *Viatorium utriusque iuris*, różne wydania.

⁴⁹ *Zbiór kazań na niedziele całego roku. Trudno ustalić, o który konkretnie chodzi.*

⁵⁰ *Na obecnym etapie badań trudno ustalić bardziej szczegółowy życiorys.*

[k. 126v]

*VILLA ZIELONKI^{bb}

Eccl[esi]a e[st] murata, in s[ca]m[n]o choro testudine concamerata, cu[m] trib[us] altarib[us] consecrata. Tit[uli] Nativitatis B[eatae] M[ariae] V[irginis]. Jurispatr[onatus] doctoru[m] et professoru[m] Collegii Maioris Almae Acad[emiae] Cracov[iensis].

Ciboriu[m] in maiori altari est. Pyxide[m] argen[team], deaurata[m] alia[m] rotunda[m] pro V[enerabili] Sacr[ame]nto ad infirmos deferens Olea[m] Sacra[m] in suo loco et vase. Fons baptism[alis] marmore[us] cu[m] pelvi cuprea.

Argentu[m]. Monstratoriu[m] totu[m] deauratu[m] excepto pede. Calices cu[m] patenis n[umer]o septem, ex his 4 su[nt] deaurati. Cruces n[umer]o duae. Turribulu[m] cu[m] navicella et cohleari. Lampas ampullaru[m]. In imagine maioris altaris B[eatae] M[ariae] V[irginis] coronae n[umer]o tres, in corona B[eatae] M[ariae] V[irginis] forte lapilli n[umer]o tres. In imagine altaris s[anctae] Annae coronae n[umer]o tres. In imagine portatili s[anctae] Annae corona[e] n[ume]ro tres deaurata[e]. Tabellae votivae n[umer]o octodecim et pes insuff[iciens]. Aurei Ungarici n[umer]o duo tertias duplex. Numismata deaurata n[umer]o tria argentea simpl[ices], n[umer]o duo pacificale rotundu[m], persile unu[m]. Metalla cu[m] reliqu[is] n[umer]o duo, metalla argen[tea] deaurata n[umer]o duo. Imago crucifixi in cruce lignea cu[m] particulis certis cuprea deaurata. Cupru[m]: lampas, thuribulu[m], aspensoriu[m], candelabra stabilia altari n[umer]o 4. Tintinabula n[umer]o quinq[ue] insu[per] tria mala. Campana maiores cu[m] signante n[ume]ro tres.

Stannu[m] candelabra stabilia altaris n[umer]o duo.

Casulae n[umer]o tredecim. Ima[m] ex his, ex tela auro intertexta rubei coloris, 2da[m] ex teletu viridii potiores, caeterae corae. Pluvialia n[umer]o duo: l[u]m ex tela auro intertexta col[oris] rubei cu[m] fibuli argen[teo], 2du[m] ex cameleto nigro. Antependia n[umer]o duo. Vexilla n[umer]o 4, duo ex his maiora confrater[nitatis] s[anctae] Annae, quae est absq[ue] dote et introductione. Vela ex^{bc} simplici tela nempe siardzia⁵¹ duplicata sup[ra] imag[ine] s[anctae] Annae. Velu[m] feretri ex panno simplici. Lintea supellex. Mappae n[umer]o 15. Albae n[umer]o quinq[ue] tobales n[umer]o 15, mantilia n[umer]o 10. Corporalia n[umer]o 70. Bursae n[umer]o 8. Capsa ad infirmos. Vela calicis n[umer]o 16. Organu[m] musicale. Ferramenta ad pinsen[do] panes consecr[ates].

Libri. Missalia n[umer]o tria. Ritualia n[umer]o duo. Antiphonariu[m]. Graduale. Psalteriu[m]. Sermones Discipuli pro D[omi]nicis et Festis, Postilla Polonica. Textus sententiaru[m] cu[m] conclusioni[bus]. Dictionarium [k. 127] Ambrosii Calepini, modus ordinans in celebratione Missae. Textus sententiaru[m] Petri

^{bb} *W oryginalnej frazie napisana wielkimi literami, mocno powiększona w stosunku do całości tekstu.*

^{bc} *W oryginalnej wyrazie dopisany później.*

⁵¹ *Siardzia (siardzia), in. serzedebr, szarzedebr, szerzedebr, szanedebr, sergedebr – tkanina półwielniana o podstawie jedwabnej, tkana splotem skośnym, zwykle spłósniana poprzez mycie w foluszu. Wyrabiana w Polsce w drugiej połowie XVII-XVIII wieku, używana była do produkcji odzieży wierzchniej (M. Michałowska, Słownik terminologiczny włókiennictwa, Warszawa 1995, s. 102).*

Lombardi. Liber antiquus sup[ra] Evangelia. Defensio sacerdoti et novae legis. Tractatus sacerdotalis de Sacramentis. Viatoriu[m] utrius[que] juris. Aurelii Augustini de confessionib[us] liber 1mu[s]. C[ae]te[r]a in registro eccl[esi]ae descripti patebunt. Metrica baptisatoru[m] et matrimonio iunctoru[m].

*Provisio rectoris eccl[esi]ae^{bd}

Habet agros in duobus locis sit[is] in pacifica posesione. Habet pratu[m] unu[m] ad prata villae Witkovice. It[em] h[abe]t taberna[m] una[m] iure evicta[m]. In villa Zielonki post praedium v[enerabilis] capituli Crac[oviensis]. Ibidem ex certis agris curiae regalis nec non ex agris cmethonis v[enerabilis] cap[it]uli Crac[oviensis] Stanislai Żys percipit decimas manip[ulares]. In villa Garlica post praediu[m] militare et cmethones o[mne]s fortis eiusdem percipit decima[s] manip[ulares]. In villa Bibice post agros praediales et scultetiales h[abe]t decima[s] manip[ulares], sed circa usu[m] haru[m] decimaru[m] his pende[n]tia cu[m] haeredib[us]. In villa Pękowice post certos agros praediales versus villa Zielonki h[abe]t decima[s] manip[ulares]. Item h[abe]t domu[m] commoda[m] per se aedificata[m] ad residentia[m], 2dam pro vicario, 3tiam pro scholae rectore. It[em] h[abe]t domuncula[m] post cmethones. V[enerabilis] cap[it]uli Crac[oviensis] censitante[m] annuatim floren[orum] decim [!]. It[em] h[abe]t alia[m] domu[m] versus campanile censitans annuatim flor[enorum] triginta. Habet et piscina[m] desolata[m]. Ad sua[m] domu[m] h[abe]t hortu[m], sed ab usu ipsi[us] in certa p[raesen]te sui suspediti a^{bc} possessore praestimonii v[enerabilis] cap[it]uli Crac[oviensis]. Ad proventu[m] eccl[esi]ae sunt vaccae n[umer]o quindecim singulae censitater annuatim p[er] g[rossos] 24. Ad parochu[m] villae Zielonki, Bibice, Witkovice, Gorka, Tanie, Wola, Garlica et medietas Pękowice spectan[tes]. H[abe]nt ad comun[ionem] Paschale[m] personas n[umer]o 1356.

Decretu[m] Reform[ationis] pro eccl[esi]a par[ochia]li Zielonecen[si]

Eccl[esi]a Zielonecensis ordo competens et notabile multoq[ue] pretio comparatu[m] ornamentu[m] eius, nec non domus plebanalis ad commoda[m] mansionem sibi suisq[ue] successorib[us] ex aedificata commonstrat quantus sit amor rectoris illis in sponsam suam quantaq[ue] observantia in omnib[us] requisitis vorationis suae et status idq[ue] agit affectus assecutione futurae optime mercedis saepiu[m] seca[m] versans s[ancti] Gregorii hanc doctrina[m] vigilantia cura intentio nostra nobis persanda est, ut nihil temporale in his, quae agit assetat, sed tota[m] se in aeternitat[em] soliditate figat ha[ec] alib[us] viri extra fundamentu[m] suu[m] a choris n[ost]rae fabrica ponitur et terra de hiscente solvuntur, qua scilicet opera nostra inaniter fiant, si aeternae vitae praemiis no[n] intendu[n]tur. Modestae actiones a[dmodum] r[everendi] parochi cu[m] sollicitate doctrinae coniunctae exelcant mente[m] docent intentione[m] q[uod] nihil aliud nisi aeternitatis fecilis respicit merced[em] hic aute[m] [k. 127v], tanta commendationi aliquo deesse indeatur

^{*bd} *W oryginalne fraza napisana większą czcionką.*

^{bc} *W oryginalne przyimek dopisany.*

curabit r[everendus] paroch[us] eiu[s] eccl[esi]a[e] jura in libro bene ligato consenti ibiq[ue] minima quo[rum]q[ue] proventuu[m] connotan[tum] ad perrigendu[m] successorib[us] suis in gubernanda eccl[esi]ae modu[m]. Organu[m] dissonans petit sui correctione[m]. Videndu[m] ne v[enerabili] vicario perrectiones ab administratione Sacramentoru[m] per contract[us] et licitationes fiant, suem [!], labes Simonis controlit[tur] cathechism[us] singulis dieb[us] D[o]mi[ni]cis populo tradatur. In reliquo sic actiones suas disponat, ut se laudent. Deu[m] ex operib[us] suis. Dat[um] ut sup[ra].

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

Źródła

- Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (AKMKr)
- AV 4 – Liber continens decreta executiva visitationum et alia ad correctionem et reformationem vitae et morum cleri pertinentia tempore fel[icis] rec[ordationis] r[everendi] d[omini] Bernardi Maciejowski cardinalis et episcopi Cracoviensis ac ducis Severiensis conscripta ex annis 1601 et sequent.
- AV 8 – Visitatio quindecim decanatu[m] in dioecesi Cracoviensi a perillustri et r[evere]ndissimo d[omi]no Nicolao Oborski, Dei et Ap[osto]licae Sedis gratia episcopo Laodicensi, suffraganeo, archidiacono, vicario in spiritualibus et officiali generali Cracoviensi in tempore ab a[nno] 1663 ad a[nnum] 1665 expedita.
- AV Cap 15 – Acta visitationis exterioris decanatu[m] Skalen[is], Wolbramen[is], Lelouien[is], Bytomien[is] et Plscimensi[s] ad archidiaconatum Crac[oviensem] pertinent[ium] per r[evere]ndissimu[m] d[omi]num Chr[ist]ophorum Kazimirski no[minat]um ep[iscop]um Kiiovien[sem] et praepositu[m] Tarnouien[sem] ex com[missio]ne ill[ustris]s[im]i principis d[omi]ni d[omi]ni Georgij Divina miseratione s[an]ctae R[omanae] E[cclesiae] t[er]t[ul]i s[an]cti sexti card[inali] praesb[iter]i Radziwil nuncupati ep[iscop]atus Crac[oviensis] administratoris perpetui in Olica et Nieswiez ducis, anno Domini 159 octavo pontificatus SS D[omi]ni D[omi]ni n[ume]ri Clementis octavi[i] Papae anno septimo in dictione undecima factae seu expeditae.
- AV Cap 38 – Visitatio interior decanatu[m] Voynicensis, Scalensis, Opatovicensis, Pacanoviensis, Kijensis, Andreoviensis, Sokolinensis, ad archidiaconatum Cracoviensem pertinentium, per Joannem Foxium archidiaconum Cracoviensem, prothonotarium apostolicum a[nno] D[omi]ni 1618 incepta et eodem finita et absoluta.
- AV Cap 40 – Visitatio externa decanatus Dobcicensis, Lipnicensis, Voynicensis, Skalensis et Opatovicensis per r[everendum] d[ominum] Joannem Foxium archidiaconum Cracoviensem a[nno] D[omi]ni 1618 peracta.
- AV Cap 42 – Acta visitationis exterioris decanatu[m]: Wielicensis, Proszoviensis, Lipnicensis et Skalensis per r[everendum] d[ominum] Joannem Foxium, archidiaconum Cracoviensem, ex comissione r[everendi] d[omi]ni Andreae Lipski, episcopi Cracoviensis in a[nno] D[omi]ni 1628-1629.
- AV Cap 65 – Compendium actor[um] exterioris visitationis ecclesiarum Skalen[is], Wolbramensis, Lelouien[is], Bitomien[is], Pczymen[is] ad archidiaconatu[m] Crac[oviensem] pertinent[ium] per r[evere]nd[issim]u[m] d[omi]ni[m] Christophorum Kazimirski nominatum ep[iscop]um Kiiovien[sem] et praepositum Tarnoviensem, ex

comissione ill[ustrissimi] principis domini d[omi]ni Georgii divina miseratione s[an]ctae R[omanae] E[cclesiae]t[i]t[uli] s[acri] sexti cardinalis pr[ae]sb[ite]ri Radziwiłł nuncupati, episcopatus Cracou[ie]nsis administratoris perpetui, in Olica et Nieświesz ducis factae et expedit[ae] anno Domini 1598.

AV Cap 28 – Acta visitationis exterioris decanatus Witovien[sis], Opatouecen[sis], Skavinen[sis], Zatorien[sis], Kiiensis, Oswiecimensis, Wolbramen[sis], Skalensis, Pacanovien[sis] et Sokolien[sis] autoritate ill[ustrissi]mi et r[everendissimi] d[omini] Petri Tylicki, episcopi Cracoviensis etc. per rr. dd. (reverendos dominos) Rochum Zardecki, praep[osi]t[u]m et officialem Tarnoviens[em], et Sebastianum Nucერიum, s[acrae] theologiae doctorem, canonicum Scarbimiriensem a[n]no D[omini] 1610 facta.

Archiwum Parafii Zielonki (APZ)

b. sygn. Kronika parafii Zielonki, t. 1.

b. sygn. Wacław Urban, *Proboszczowie w Zielonkach od początków patronatu uniwersyteckiego do upadku dawnej Rzeczypospolitej (1531-1795)*.

Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ)

fasc. 301.

Źródła drukowane

Akta wizytacji podkrakowskiej parafii Zielonki z XVIII w. w zasobie w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, oprac. J. Bulak, A. Makarczyk, ABMK, t. 111 (2019) s. 17-57.

Augustyn św., *Wyznania*, różne wydania.

Barbier Joannes, *Viatorium utriusque iuris*, różne wydania.

Biel Gabriel, *Sermones dominicales de tempore tam hyemales quam estivales divini verbi eximii concionatoris Gabrielis Biel, Spirensis, sacre theologie licentiati. Dominice singule habent duos sermones. Sermo de fugienda peste per modum questionis latissime patens, fol. cxliij. Defensorium obedientie pontificis ad ecclesiam Romanam*, Haguenau 1519.

z Błonia Mikołaj, *Tractatus sacerdotalis de sacramentis deque divinis officiis et eorum administratonibus*, różne wydania.

Cochlaeus Joannes, *Sacerdoti ac Sacrificii novae legis defensio adversus Volfgangi Musculi, Augustae concionantis Arrosones*, Ingolstadii 1544.

Długosz Jan, *Opera omnia*, t. 8: *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*, t. 2: *Ecclesiae parochiales*, Kraków 1864.

Falkener Michael, *Epithoma conclusionum theologicalium pro introductione in quatuor libros sententiarum magistri Petri Lombardi*, Kraków 1521.

Herolt Johann, *Sermones discipuli*, Kolonia 1481.

Katalog mikrofilmów Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, nr 4, oprac. B.S. Kumor, Lublin 1975.

Lombard Petrus, *Thesaurus Magistri Sententiarum cum plenis sententiis in ordine alphabeticum redactus*, Kraków 1495.

Monumenta Poloniae Historica, t. 2, oprac. A. Bielowski, Lwów 1872.

„*Regestr diecezjów*” Franciszka Czaykowskiego, czyli właściciele ziemscy w Koronie 1783-1784, oprac. S. Górzyński, Warszawa 2006 s. 349.

Opracowania

- Bulak Jan, *Wpływ bractwa religijnego na życie parafii na przykładzie bractwa św. Anny w Zielonkach k. Krakowa w świetle dokumentu fundacyjnego z 1479 roku*, w: *Biblioteka Historyczna Gminy Zielonki*, t. 1: *Wybrane zagadnienia z dziejów Zielonek i Bibic*, ed. J. Bulak, M. Zieliński, Zielonki 2018, s. 1-14.
- Bulak Jan, *Duchowieństwo parafii Zielonki (1797-1943)*, w: *Biblioteka Historyczna Gminy Zielonki*, t. 1: *Wybrane zagadnienia z dziejów Zielonek i Bibic*, red. J. Bulak, M. Zieliński, Zielonki 2018, s. 74-101.
- Bulak Jan, *Między panem wójtem i plebanem... Konflikt wójtowsko-plebański w latach 60. i 70. XIX wieku w podkrakowskiej wsi Zielonki*, „*Folia Historica Cracoviensia*”, 23 (2017) nr 2, s. 37-69.
- Dzięgielewski Jan, Maciszewski Jarema, *Maciejowski Bernard*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 19, s. 48-52.
- Estreicher Karol, *Bibliografia polska*, t. 25, Kraków 1913.
- Główka Dariusz, *Akta wizytacji kościelnych z wieków XVI-XVIII jako źródło do historii kultury materialnej: gospodarstwo wiejskie w dobrach parafialnych w archidiaconacie warszawskim*, w: *Studia i materiały z historii kultury materialnej*, t. 61: *Szkice z dziejów materialnego bytowania społeczeństwa polskiego*, red. M. Dembińska, Wrocław i in. 1989, s. 233-251.
- Hajdukiewicz Leszek, *Leopolda Jan młodszy*, w: *PSB*, t. 17, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972.
- Hajdukiewicz Leszek, *Romer Adam*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 31, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1988-1989.
- Hamryszczak Artur, *Canonical visitations as a historical source*, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*”, 105 (2016) s. 53-62.
- Klemensiewicz Zenon, *Historia języka polskiego*, Warszawa 1974.
- Kowalska Halina, *Leszczyński Rafał h. Wieniawa*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 17, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972, s. 130-132.
- Lepszy Kazimierz, *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI w. do poł. XIX w.*, Warszawa 1953.
- Łętowski Ludwik, *Katalog biskupów, pralatów i kanoników krakowskich*, t. 3-4: *Pralaci i kanonicy krakowscy*, Kraków 1852-1853.
- Maciejowski Bernard, *Epistola pastoralis, bonae memoriae illustrissimi cardinalis Maciejowski [...] numc recens pro usu cleri dioecesis Posnaniensis cum licentia superiorum edita*, Posnaniae MDCXXXX.
- Michałowska Marta, *Słownik terminologiczny włókiennictwa*, Warszawa 1995.
- Słownik polszczyzny XVI wieku*, t. 10, red. S. Bąk, Wrocław 1976.
- Nasiorowski Sławomir, „*List pasterski*” kard. Bernarda Maciejowskiego, Lublin 1992.
- Nowicki Tomasz, *Carbona ecclesiae – przyczynek do badań nad dochodowością kościołów parafialnych w archidiaconacie pomorskim na przykładzie wizytacji biskupa Rybińskiego z 1780/1781 roku*, w: „*Studia Pelplińskie*”, 42 (2010) s. 249-259.
- Olczak Stanisław, *Wizytacje poznańskie I poł. XVII w. jako podstawa źródłowa do badań nad duchowieństwem parafialnym*, „*Summarium*”, 8 (1979) s. 253-258.
- Ozorowski Edward, *Gilewski Marcin*, w: *SPTK*, t. 1, Warszawa 1981, s. 526.
- Rożek Michał, *Nie istniejące kościoły Krakowa*, „*Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*”, 33 (1983) nr 1/2, s. 95-120.
- Słownik polskich teologów katolickich*, t. 2, Warszawa 1982.
- Starowolski Szymon, *Polska albo opisanie położenia Królestwa Polskiego*, tłum. A. Piśkadło, Kraków 1976.

- Szady Bogumił, *Wizytacje diecezji chełmskiej – XVIII w.*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 82 (2004) s. 269-288.
- Szczepaniak Jan, *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2010.
- Urbańczyk Stanisław, *Słowniki i encyklopedie. Ich rodzaje i użyteczność*, Kraków-Katowice 1991.
- Wyżga Mateusz, *W tej pięknej ziemi. Gmina Zielonki od średniowiecza do czasów współczesnych*, Zielonki 2009.

**VISITATION RECORDS OF THE PARISH OF ZIELONKI
NEAR KRAKOW FROM THE 16TH-17TH CENTURIES,
HELD BY THE ARCHIVES
OF THE METROPOLITAN CURIA IN KRAKOW**

Abstract

In the publication, the author presents the visitation records of the parish of Nativity of the Blessed Virgin Mary Church in Zielonki. First mentioned in the 14th century, for years the parish was under the patronage of the Krakow cathedral chapter, and later (1531-1878) of the Krakow Academy (Jagiellonian University). Since the late 18th century, the church in Zielonki was considered a filial church of the collegiate church of St. Anne in Krakow. Six visitation records of the parish of Zielonki held by the Archives of the Metropolitan Curia in Krakow are presented in the form of an edition of the source text. The texts are from: 1598 (AV Cap 15, and AV Cap 65 - compendium), 1603 (AV 4), 1610 (AV Cap 28), 1618 (AV Cap 38 and AV Cap 40), 1629 (AV Cap 42) and 1663 (AV 8). The visitation records are in the form of manuscripts in Latin. The author's aim was to edit these sources as faithfully as possible in order to make them available to a wider audience as well as researchers. The publisher's interference with the source text was limited to replacing the abbreviations used by the writers with full words for greater readability of the text. The text was provided with textual, bibliographic and terminological annotations. The editorial activities undertaken are in accordance with the principles of scientific editing of historical sources for modern texts. As a result, the author presents five complete texts of the records and one annotated extract containing decreta executiva visitationum (AV 4). This work is a continuation of the publication of the visitation records of the Zielonki parish, the eighteenth-century part of which was published in the „ABMK” in 2019. In this way, all known visitation records of the Zielonki parish from the Old Polish period are now published.

Keywords: Zielonki; parish; Krakow; Krakow diocese; archive; visitation

Translated by Grzegorz Knyś